

**Budoucí vývojové příležitosti a problémy
v česko -německém pohraničí**

Peter Jurczek (vedoucí projektu) a Gaby Müller (spoluautorka projektu)

* Tento příspěvek představuje shrnutí výsledků stejnojmenného výzkumného projektu. Výzkum byl prováděn ve spolupráci s Univerzitou Bayreuth, Západočeskou Univerzitou Plzeň, Univerzitou v Ústí n.L. a také (částečně) Jihočeskou Univerzitou České Budějovice. Byl spolufinancován podpůrnými prostředky z Německo-českého fondu budoucnosti, Institutu pro rozvojový výzkum ve venkovské části Horních a Středních Frank e.V. rovněž Společností přátel Technické Univerzity Chemnitz, kterým je třeba na tomto místě velmi srdečně poděkovat za jejich podporu. Překlad do českého jazyka provedl laskavě pan Michal Kopřiva.

Impressum:

Herausgeber : Univ.-Prof. Dr. Peter Jurczek
Anschrift: Technische Universität Chemnitz, Sozial- und Wirtschaftsgeographie, 09107 Chemnitz
E-mail: peter.jurczek@phil.tu-chemnitz.de
Erscheinungsort: Chemnitz 2008
ISSN: 1619-8603

Východiska a metodika projektu

Zkoumání příhraničních regionů v Evropě představuje aktuální téma různých vědních oborů především proto, že tyto oblasti jsou zpravidla kooperující části různých systémů, které reagují nanejvýš citlivě na změny v politické a hospodářské sféře. Kromě toho tvoří také kontaktní prostor, ve kterém žijí lidé s různou mentalitou a postojem, z čehož vyplývají různé možnosti komunikace v malém prostoru a integrační procesy mohou být obzvláště účinně posouvány vpřed. Proto zaujímají v evropském kontextu zvláštní místo jak politicky tak dopravně technicky.

Také německo-českému pohraničnímu prostoru se dostává nejpozději od znovusjednocení Německa a „sametové revoluce“ velké vědecké pozornosti, protože se jeho proces proměny prezentuje jako mimořádně hluboko zasahující. Týká se převážně daleko od centra položených regionů, kterým bylo poválečnými změnami naloženo velké břemeno a které byly po desetiletí utvářeny „železnou oponou“. Tyto rámcové podmínky ve spojení s přibývajícím odtržením pohraničních oblastí omezovaly v dlouhém časovém úseku jejich možnosti rozvoje tak silně, že tyto zaostávaly za tehdejším národním průměrem obzvláště hospodářsky a infrastrukturou a mezinárodně byly jen stěží konkurenci schopné.

Teprve s politickým převratem 1989 se podařilo postupné otevření do té doby částečně úplně uzavřené hranice a tím pomalé znovupřiblížování obyvatelstva žijícího na obou stranách státní hranice. Toto znovu nabídlo šanci překonat v těsné spolupráci společné problémové situace. Tak vznikly již na počátku 90. let rozmanité kooperační vztahy ve formě euroregionů, partnerství na komunální úrovni, ale také v četných jiných oborech (např. průmyslu, dopravě, turistice, vzdělání, kultuře), jejichž cílem je využít prostřednictvím přeshraničního jednání lépe potenciál regionu a působit závčas proti nevýhodnému vývoji. Množství úkolů je stále velké, ať je to ve formě ztrát vzniklých třecími plochami, které nastupují s přeshraniční spoluprací, trvalé regionální nerovnováhy nebo měnících se rámcových podmínek jako je rozšíření EU na Východ, přistoupení Česka k Schengenské smlouvě nebo modifikované tvrdší podmínky pro podporu. Tyto všechny vyžadují komplexní postup, ochotu ke kompromisům a trvale fungující struktury, aby mohl pohraniční region jako celek zaujmout dlouhodobě výhodnou pozici v globální konkurenci.

Předložená studie vychází z myšlenky využít jako východisko pro zkoumání aktuálních názorů vybraných odborníků ty výsledky, které byly získány v dosavadních průzkumech a výzkumných pracích. Na základě toho je rovněž možné formulovat budoucí perspektivy stejně jako předložit zodpovědným činitelům konkrétní s praxí propojené návrhy jednání pro

jejich další postup ve formě projektových skic ve prospěch pozitivního ovlivnění regionálního vývoje. Pro realizaci těchto cílů byla studie rozdělena do tří následujících úseků:

- Shrnutí a vyhodnocení podstatné odborné literatury (seznam naleznete na <http://www.tu-chemnitz.de/phil/geographie/download/BKR46.pdf>, str.91-104)
- Provedení písemného dotazování německých a českých expertů k rozvoji pohraničí (m.j.komunální politiky, euroregionů, dopravních sdružení, turistických sdružení, soukromých organizací)
- Organizace studentských workshopů/projektových dílen v německém a českém pohraničí k vypracování konkrétních projektových návrhů jako doporučení k jednání pro tamní činitele)

Protože si tento projekt klade za cíl zohlednit jak praktický tak také hranice trvale přesahující zřetel, byli speciálně v oddíle projektových dílen zahrnuti studenti a zástupci německých a českých univerzit v pohraničí (Chemnitz, Bayreuth, Plzeň, Ústí n.L., České Budějovice, Liberec). Tím bylo zajištěno, že se projeví rozdílná stanoviska účastníků a dalo předejít jednostranným úvahám. Dalšími pozitivními efekty tohoto postupu jsou mimoto získání budoucích akademiků jako možných multiplikátorů pohraničního rozvoje, tak jako upevnění hranice přesahující sítě saských a českých vysokých škol.

Co se týče definice zkoumaného prostoru, tak tento projekt zahrnuje na české straně státní hranice s Německem ležící Liberecký kraj, Ústecký kraj, Karlovarský kraj, Plzeňský kraj a Jihočeský kraj. Na německé straně se jedná o správní okresy Dresden, Chemnitz, Oberfranken (Horní Franky), Oberpfalz (Horní Falcko) a Niederbayern (Dolní Bavorsko). Takto definovaný německo-český prostor je sice stanoven opravdu velkoryse a zahrnuje částečně také dále položené části oblastí, ve kterých jsou přeshraniční aktivity možné jen v omezené míře. Ostatně toto záměrné vymezení má tu výhodu, že je zaručena na jedné straně lepší srovnatelnost než u ostatních podobně pojatých studií. V neposlední řadě tím vyplynulo více možností pro vypracování projektových návrhů ve studentských workshopech.

Mapa zkoumaného prostoru: česko-německé pohraničí

Kartografie: Katedra geografie TU Chemnitz 2006

Výsledky zkoumání: Výsledky dotazování expertů

Aby bylo možno učinit spolehlivé prognózy k budoucím regionálnímu vývoji, má zásadní význam zjištění aktuálního názorového stavu nositelů rozhodnutí v německo-českém pohraničí. Stanoveným cílem je zachytit jejich názory na vývojové možnosti a překážky, aby se identifikovala specifická problémová pole a vybraly výchozí body pro vypracování konkrétních projektů.

Vstupní část dotazování expertů se týká nejprve zásadního hodnocení dynamiky pohraničního regionu od klíčových osob. Na otázku po všeobecném hodnocení rozvoje pohraničního prostoru odpověděla stěží polovina (47,4%) „velmi dobře“, popř. „dobře“. Jenom sedm procent přisoudilo zkoumané oblasti „spíše špatný“ rozvoj. Na tomto místě musí být jako relativní vyzvednut právě tak vysoký podíl osob (45,6%), které mají ohledně rozvoje pohraničního regionu rozdílné názory. Toto ohromuje také ve zdůvodnění pro toto hodnocení, kde se pozitivní a negativní výpovědi vyrovnávají. Zatímco je dobrý vývoj přeshraniční spolupráce jmenován na 1.místě při zdůvodnění příslušného hodnocení (17,7%), jsou někteří odborníci názoru, že potenciál spolupráce ještě není vyčerpán (4,9%). Celkově je třeba hodnotit takový výsledek jako veskrze pozitivní znamení pro budoucí společné aktivity, protože odráží snahu o intenzivnější spolupráci.

Protikladné výpovědi se vzdalují mj. se zřetelem na dynamiku hospodářského vývoje a hodnocení dopravní infrastruktury. Tento fenomén různého hodnocení jednoho a téhož věcného musí být zohledněn především při vypracovávání opatření a projektů, neboť z těchto stanovisek vyplývají specifické požadavky pro územní části pohraničí.

Navzdory četným kritickým stanoviskům ze strany dotazovaných se rýsuje při otázce na budoucí regionální vývoj vcelku spolehlivý obraz, který předvídá pro nadcházející desetiletí vzestupný trend (tab.1). Přitom se ale ukazují rozdíly v hodnocení různých dílčích oblastí.

Tab.1: Jak hodnotíte vývoj sasko-českého a bavorsko-českého pohraničí?

	do 2010		do 2025		do 2050	
	BY – CZ	SN – CZ	BY – CZ	SN – CZ	BY – CZ	SN – CZ
velmi dobře	6,6	3,8	11,9	9,7	28,6	21,7
spíše dobře	42,1	32,9	62,7	58,3	50,8	58,0
zčásti	48,7	51,9	23,9	29,2	19,0	17,4
spíše špatně	2,6	11,4	1,5	2,8	1,6	2,9
velmi špatně	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
celkově	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

BY – CZ = bavorsko-české pohraničí, SN – CZ = sasko-české pohraničí

Pramen: vlastní výzkum 2007

Bavorsko-české části pohraničí přisuzuje téměř polovina expertů (48,7%) již krátkodobě dobré až velmi dobré možnosti rozvoje, v časovém horizontu do roku 2050 jsou to dokonce přes tři čtvrtiny (79,4%). Prognózy pro sasko-český dílčí region dopadají naproti tomu trochu zdrženlivěji, ale vykazují rovněž optimistickou tendenci. S 79,7% odpovědí pro dobré až velmi dobré vyhlídky do budoucna dosahuje sice ve vzdáleném roce 2050 podobných hodnot jako srovnávaný prostor, do roku 2010 je však s 11,4% dotazovaných očekáván „spíše špatný“ vývoj. Z toho vyplývá, že na jedné straně budou rozdíly mezi oběma pohraničními oblastmi v následujících letech nadále přetrvávat, na druhé straně se ale z dlouhodobé perspektivy počítá s vyrovnáním vývojových příležitostí bavorské a saské oblasti. Bez ohledu na to skrývá v sobě taková předpověď pro tak dlouhé časové období vždy určitou nejistotu, proto je třeba tuto nadějnou představu nazírat zejména jako reflexi aktuálního názorového rozložení stejně jako soudobých pozitivních vývojových trendů. Přesto tvoří takový optimismus dobrou výchozí pozici pro pokračování angažovanosti aktérů v pohraničí a otvírá tím také opravdu výhodné perspektivy do budoucna.

Silné stránky německo-českého pohraničí

Druhý komplex otázek dotazování expertů zahrnuje aktuální hodnocení silných a slabých stránek německo-českého pohraničí, při kterém se rozlišují čtyři různé dílčí oblasti (severní Čechy, západní Čechy, Sasko, Bavorsko). Tím mohl být zajištěn diferencovaný obraz, který si všímá různorodosti zkoumaného prostoru a objasňuje specifické aspekty německé a české strany.

Na základě různého regionálního stavu vývoje se názory u otázky po silných regionálních stránkách doposud výrazně rozcházejí, vykazují ale v určitých oblastech pro dílčí regiony zároveň velkou podobnost. Toto platí např. pro turistický potenciál, který je nazírán pro severní a západní Čechy (25% popř. 21,8%) stejně s odstupem jako pro Sasko (19,1%) jako velmi silná stránka. Pouze na bavorské straně připadá na tuto kategorii jen 8,8% odpovědí. Jedním z důvodů pro to je jistě, že v oblastech se slabší strukturou je chápáno právě toto hospodářské odvětví díky rozmachu v turistickém sektoru v posledních letech jako obzvláště perspektivní. To znamená, že ti zde dotazovaní vycházejí z toho, že se tamějším regionům středohoří otvírají turistickým objevením krajinářsky atraktivních oblastí nové vývojové příležitosti. Protože bavorská strana pohraničí je naproti tomu nazírána jako srovnatelně hospodářsky silný region, řadí se tento atribut s 12,8% odpovědí u silných stránek před turistiku. Pro Sasko činí odpovídající hodnota s 7,8%, což celkově znamená, že jsou

hospodářské rámcové podmínky na německé straně chápány jako největší pozitivum.

Naproti tomu jen 6,1% odborníků považuje hospodářský potenciál na české straně za stěžejní silnou stránku, zřejmě proto, že je třeba stále bojovat se starým industriálním dědictvím stejně jako s důsledky strukturálního převratu. Protože taková ekonomická nerovnováha v sobě skrývá riziko rozdílného směřování dílčích oblastí a nebezpečí narůstajícího konkurenčního myšlení, musela by být provedena vhodná opatření, aby se vývojový stav navzájem přiblížil a německo-české pohraničí se prezentovalo v globální soutěži jako perspektivně silná regionální jednotka.

Silnou stránkou, která zaznamenala jak na české tak na německé straně srovnatelně mnoho hodnocení, je dopravní infrastruktura (8,5%). Tato je označována jako už „dobře rozvinutá“ nebo jako „se rozvíjející“, bezpochyby především proto, že jako důležitý „tvrdý“ faktor pro živé přeshraniční interakce zaznamenala od politického převratu výrazné -i když také dalšího posunu možné- hodnocení ve vztahu k počtu hraničních přechodů a kvalitě dopravních cest.

Vedle tvrdých místních faktorů zaujímají ve vztahu k budování budoucích regionálních vývojových perspektiv významné postavení stále více „měkká“ kritéria. Zasvěcení odborníci mají na zřeteli tuto skutečnost, tím že hodnotí jako silnou stránku pro obě strany pohraničí zaujatost aktérů a všeobecný zájem o sousední regiony (asi 6%). Je však nutná relativizující interpretace, protože takové hodnocení silně závisí na osobních zkušenostech dotazovaných.

Vedle vlastností, které jsou hodnoceny českou i německou stranou pohraničí s různou důležitostí jako silné stránky, existují oblasti, ve kterých se vyskytují výrazné regionální odchylky v odpovědních vzorech. Tak se jeví jako obzvláště charakteristické pro dílčí české regiony výhodné pracovní a sociální náklady (4,6%), vysoká podpora EU (4,2%) stejně jako dobré znalosti cizích jazyků (5,7%). Naproti tomu jsou pro Sasko a Bavorsko jmenovány jako přednosti výzkumná a vývojová činnost (5,0%), právní jistota (2,9 %) stejně jako zkušenosti v jednání s EU (3,8%). Nápadný je přitom hospodářský zřetel odpovědí, což ukazuje na jistou orientaci na ekonomickou důležitost ze strany dotazovaných expertů.

Ačkoliv na první pohled se jeví rámcové podmínky pro přeshraniční spolupráci pro jednotlivé dílčí regiony s různě silnými stránkami jako spíše nevýhodné, mohou přesto vyplynout pro celé pohraničí efekty spolupůsobení, které se musí hodnotit jako veskrze pozitivní. Toto se týká například možností v oblasti transferu vědy a technologie nebo čerpání různých výhodných podpůrných programů. Optimální by přitom bylo efektivní využití jak individuálních tak společných rozvojových příležitostí, což předpokládá vypracování dlouhodobě zamýšlených a navzájem sladěných konceptů.

Slabé stránky německo- českého pohraničí

Vedle otázky na silné stránky pohraničí se musí ve stejné míře zohlednit známé popř. nové problémy, kterým je třeba zavčas čelit vhodnými opatřeními. Při srovnání s dosavadními výzkumy se ukazuje u tohoto předloženého dotazování jistá kontinuita výsledků, což je třeba hodnotit jako indicii pro trvalost jistých problémových oblastí.

Při identifikaci nejvýraznějších slabých stránek zauímají 1.místo nedostatečné jazykové znalosti: 17,2% odpovědí na německé a 10,2% na české straně. Přitom stojí za zmínku, že experti čas od času tento deficit kritizují nejen u příslušných sousedů, ale ve stejné míře chybějící jazykové znalosti kritizují i ve vlastním regionu. Obzvláště nápadné je toto u českých respondentů, ačkoliv jejich krajané mají větší zájem o němčinu než obráceně. Jestli představuje jazyková bariéra skutečně rozhodující kritérium při přeshraniční spolupráci, je sporné. Tato skutečnost je sice jmenována ve většině studií jako jeden z největších problémů, nemusí se však v žádném případě jednat o překážku nepřekonatelnou. Vzhledem k tomu, že se na českých školách postupně prosazuje angličtina jako první cizí jazyk a tím by se mohla německo-česká jazyková bariéra dále zvyšovat, stane se asi angličtina komunikačním médiem budoucnosti.

Nehledě na to se v každém případě vyplatí povzbudit zájem o učení se jazyka sousedů prostřednictvím odpovídajících nabídek. Tím se dá dosáhnout lepší mezilidské přiblížování a vzájemné porozumění než přes třetí jazyk. Na základě stálých nářků na reálně existující jazykové překážky se jeví jako vhodné zintenzívnit do budoucna cílená opatření k jazykové podpoře všech věkových skupin.

Jestliže porovnááme další odpovědi k silným a slabým stránkám rozvoje německo-českého pohraničí navzájem, objevuje se zajímavý, i když protikladný fenomén: odkazy na „dopravní infrastrukturu“ a „angažovanost, zájem o sousední region“ popř. „nedůvěra, výhrady vůči sousedům“ se umísťují v obou kategoriích hodně nahoře. To znovu potvrzuje interpretaci, že podmínky se různí nejen mezi, ale i uvnitř dílčích regionů, a proto nelze připustit žádné jednoznačné zevšeobecňování problémového stavu a rozvojových příležitostí. Na základě regionálně diferencovaných odpovědí můžeme vyvodit veskrze důležité závěry pro přeshraniční spolupráci: na jedné straně se musí brát stále v úvahu vedle celkové situace i struktury dílčího prostoru. Na druhé straně jsou takové odlišné názory výrazem subjektivního zkušenostního horizontu dotazovaných. Proto je významné pro efektivní provádění přeshraničních opatření koordinovat příslušné stanovení cílů různých aktérů tak, aby z toho profitovali všichni zúčastnění nezávisle na specifických regionálních výchozích podmínkách.

Podobně jako při sestavování silných stránek objevují se také v odpovědích ke slabým stránkám zásadní regionální rozdíly mezi německou a českou stranou pohraničí. Pro 13 % dotazovaných se jeví jako problematický pro německou oblast tamní vývoj obyvatelstva. Naproti tomu jen 3,3% expertů přenáší tuto problematiku na české pohraničí. Také nezaměstnanost je pro německé pohraničí označována za slabou stránku dvakrát častěji než pro české pohraničí. Tam doznávají hospodářský vývoj, správní struktury, kvalifikační úroveň stejně jako zatížení životního prostředí negativnější hodnocení než na české straně. Tyto výsledky udivují celkově jen málo, protože dokládají ne naposledy podstatnou stálost problémových záležitostí, které jsou známy už delší dobu. Právě na tomto pozadí hrají přeshraniční iniciativy rozhodující roli při dlouhodobém překonávání regionálních problémů, protože jsou spojeny s výměnou zkušeností, které tvoří základ pro společné zpracování vhodných možností k jejich řešení.

Na závěr lze konstatovat o slabých stránkách německo-českého pohraničí to samé co o jeho silných stránkách: podněty pro spolupráci nabízejí nejenom zjištěné společné rysy, ale také místní rozdíly. Proto by se mělo s pomocí všech zúčastněných usilovat o trvalé přibližování životních poměrů v německo-českém pohraničí, aniž by se zapomínalo na specifické dílčí strategie. Inicivace a realizace homogenních místních struktur vyžaduje podporovat přibližování se dílčích regionů, minimalizovat případné konkurenční myšlení a vytvořit tím vhodné předpoklady pro budoucí rozvoj.

Budoucnost přeshraniční spolupráce: opatření, oblasti spolupráce, aktéři

Na základě hodnocení německo-českého pohraničí zainteresovanými odborníky je nasnadě dozvědět se taky navíc jejich návrhy pro pozitivní utváření budoucího rozvoje. V rámci písemného dotazování patřilo toto k nejtěžším úkolům, neboť měly být předloženy konkrétní postupy jednání, které by se měly realizovat jak ve studentských workshopech tak i prakticky. Obecně lze konstatovat, že bylo vysloveno velké množství rozmanitých návrhů, přičemž neexistovala žádná omezení načrtnutých návrhů na určitou tematickou oblast. Různost názorů je podle toho vysoká a je důkazem obsahové rozmanitosti možných konceptů jednání. Obzvláště nápadné je, že nehledě na příslušné návrhy se dále objevuje u většiny odpovědí přívlastek „společný“ popř. „sladěný“ (tab.2), což odkazuje na přání užší přeshraniční spolupráce v nejrůznějších oborech.

To se týká m.j. také nejčastěji jmenovaného podnětu – dále budovat infrastrukturu. Tento návrh vztahuje 21,4% expertů český a 15,5% na německý dílčí region. Tím se znovu

zdůrazňuje zásadní význam dopravních spojení, která mají u dotazovaných nejvyšší prioritu. Dobře postavené cesty bezpochyby vytvářejí základ pro živé hospodářské vztahy a další umístění podniků stejně jako pro mezilidské interakce, takže je jejich vysoké umístění lehce zdůvodnitelné. Na druhém místě skončilo s 8,6% (na německé straně hranice) popř. s 6,2% (na české straně hranice) další budování přeshraniční spolupráce, což je znovu indikátor toho, že odborníci obecně obhajují ještě mnohem intenzivnější spolupráci přes hranice.

Tab.2: Která konkrétní opatření musí být uskutečněna na cestě k pozitivnímu regionálnímu vývoji v česko- německém pohraničí

	Na české straně hranice	Na německé straně hranice	Pohraničí celkově
Přeshraniční/sladěná výstavba infrastruktury	21,4	15,5	18,5
Podpora jazykové kompetence	5,5	9,3	7,4
Společné /sladěné regionální plánování a rozvoj	6,4	8,4	7,4
Budování/urychlení praktické přeshraniční spolupráce	8,6	6,2	7,4
Odbourávání předsudků, vytváření sebevědomí	3,6	4,9	4,3
Zlepšování komunikace/informace, zřízení koordinačního místa	4,5	4,0	4,3
Společné turistické aktivity	4,1	4,0	4,1
Odstranění přechodných lhůt, otevírání pracovních trhů	3,6	4,0	3,8
Vyrovnaní/využití/budování dopravních možností	2,3	4,4	3,4
Zapojení občanů do přeshraničních aktivit	3,2	3,1	3,2
Odstranění administrativních překážek	3,2	3,1	3,2
Více spolupráce podniků, hospodářské fúze	2,3	2,2	2,3
Ostatní (m.j. aktivity na ochranu životního prostředí, přizpůsobení vzdělávání, spojení/propojení aktivit)	31,3	28,8	30,1
Celkově	100,0	100,0	100,0

Pramen: vlastní výzkum 2007

S hodnotou 7,4% zaujímá návrh na realizaci navzájem sladěného regionálního plánování popř. rozvoje třetí místo v projektových návrzích.

Zřejmě proto, že dohody tohoto druhu se uskutečňují dosud jen v oblastech jako je veřejná hromadná doprava nebo technické plánování infrastruktury. Vzhledem k četným odpovědím jsou si dotazovaní dobře vědomi nutnosti přeshraniční koordinace plánovacích procesů ve společné rostoucí Evropě. Jejich realizace se ale stále pořád komplikuje kvůli různým plánovacím strukturám, časté změně kontaktních osob a navzájem se odlišujícím rámcovým podmínkám. Kromě toho můžeme pozitivní výsledky v této oblasti očekávat teprve v dlouhodobém horizontu a při důsledném dalším rozvoji konceptů, což vyžaduje od účastníků vysoké nasazení a schopnost vydržet.

Ačkoliv jsou položeny základy pro přeshraniční plánovací jednání ve formě odpovídajících návrhů v územních a regionálních plánech, chybí doposud konkretizace záměrů, vyšší stupeň závaznosti stejně jako jednoznačné institucionální struktury, čehož by se měly zúčastnit euroregiony. Každopádně je žádoucí, aby experti vystupovali ve prospěch intenzifikace snah o sladěné plánování přes národní hranice, aby se omezily rozcházející se zájmy, využily společné silné stránky a tím se mohl celkově stejnoroději utvářet pohraniční rozvoj.

Protože problematika jazykové bariéry – stejně jako dopravní infrastruktura– ovlivňuje rozhodujícím způsobem výsledky ankety, navrhuje se v odpovědích na požadovaná opatření důsledně jejich odstranění. Tato odpověď se vyskytuje na německé straně (9,3%) téměř dvakrát častěji než na české straně pohraničí (5,5%). Vzhledem ke skutečnosti, že znalosti jazyka sousedů jsou u Němců výrazně horší než u Čechů, nevystupuje tento nepoměr neočekávaně. Jak by měla být jazyková kompetence podporována nebo které cílové skupiny by měly být obzvláště osloveny, k tomu se však dotazovaní konkrétně nevyjádřili.

Menší regionální rozdíly vycházejí u jednacích doporučeních „společné turistické aktivity“, „vzájemné odbourávání předsudků“ stejně jako „zlepšení informovanosti a komunikace“ (pokaždé 3% až 6% odpovědí), protože potenciál a nedostatky jsou na obou stranách podobně vysoké. Celkově se dá zjistit co se konkrétních jednacích návrhů pro německo-české pohraničí týče, že nehledě na šířku záběru různých odpovědí neobjevují se žádné zcela nové nápady. Spíše se zdá, jakoby dotazovaní experti navazovali na taková opatření, která již nabízejí první realizaci nebo k nimž se už úspěšně realizovaly první projekty. Ohnisko budoucích aktivit by tak mohlo spočívat ve výstavbě a optimalizaci existujících struktur. Toto by mělo navíc tu výhodu, že by zapojení a investice působily dlouhodoběji místo aby – jak je často kritizováno – hrozilo v důsledku předávacích struktur EU jejich ukončení. Pro

budoucí pohraniční vývoj by bylo výhodné udržet počet přehledný opatření, abychom se na jedné straně vyvarovali překřížení a příliš velké rozdrobenosti iniciativ a stejně jako na druhé straně docílili co nejvíce pozitivních a trvalých efektů.

Oblasti spolupráce a potencionální aktéři

Aby se mohla lépe kategorizovat opatření navržená dotazovanými pro projektové nápady orientované do budoucna, musí být následně jmenovány také zcela konkrétní oblasti a aktéři, kteří by měli být ještě silněji zapojeni do přeshraniční spolupráce. Přitom zaujímá „hospodářství“ s 17,1% odpovědí první pozici mezi obory, jejichž kooperační činnost by měla být prohloubena (tab.3). Takový výsledek však vzhledem k stále existujícím regionálním disparitám překvapuje málo. Ekonomické výměnné vztahy zvýhodňují m.j. vědecký a technologický transfer a mají zpravidla rozmanité pozitivní efekty, které zase posilují regionální hospodářství v mezinárodní konkurenci.

Tab.3: Ve které oblasti přeshraniční spolupráce by se mělo podle Vašeho názoru v budoucnu pracovat intenzivněji (v %)?

	procenta
hospodářství, podniky, firmy	17,1
vzdělání/ vzdělávací zařízení, výměně programy	13,2
cestovní ruch	13,2
dopravní infrastruktura a její výstavba	10,5
kultura	5,8
informovanost/ komunikace	4,7
regionální plánování a vývoj	4,3
děti a mládež	3,5
občané	3,5
města a společenství	3,5
jiné	20,6
celkově	100,0

n=257

Pramen: vlastní výzkum 2007

Na druhém místě jsou vždy s 13,2% odpovědí oblasti „turistika“ i „vzdělání“. Význam turistického ruchu v německo-českém pohraničí od politického převratu silně stoupl, takže se staly samozřejmostí přeshraniční aktivity. Nicméně se zdá, že ještě není vyčerpán místní přírodní a kulturní potenciál turistiky, což otevírá velký hrací prostor pro realizaci dalších společných projektů. Mluví pro to také skutečnost, že společné aktivity v oblasti cizineckého cestovního ruchu vidí experti jako významné hledisko v souvislosti s pozitivním regionálním vývojem. I přes nadstandartní očekávané jednání je při přípravě a provedení společných

turistických záměrů přesto nutné citlivé jednání, protože se rýsuje krátkodobě zostření intraregionální konkurenční situace. Je proto potřeba stále větší úsilí, aby se různé zájmové stavy v cestovním ruchu rozvíjely ve prospěch stálého budování v zájmu všech zúčastněných.

Právě tak vysoké ocenění má ze strany expertů vzhledem k obávanému nedostatku odborníků spolupráce v oblasti vzdělání. Zatímco vysoké školy v pohraničí již vykazují dobré úspěchy ve spolupráci, zjišťujeme, že v oblasti školních výměn a dalšího vzdělávání je ještě co dohánět. Ještě intenzivnější spolupráce by mohla na jedné straně podpořit včasnou orientaci dětí na sousední region a na druhé straně otevřít mladistvým větší možnosti při volbě povolání. Tímto způsobem by zůstaly v pohraničí mladé odborné síly, utlumily by se tendence odcházet pryč a dosáhlo by se zvýšení atraktivity místa prostřednictvím spojení vnitřního lidského kapitálu.

S 10,5% odpovědí se umísťuje výstavba dopravní infrastruktury na čtvrtém místě mezi těmi oblastmi spolupráce, ve kterých aktéři v pohraničí navrhuji ještě intenzivnější spolupráci. Toto se jeví jako logický důsledek hodnocení vycházející z předchozích otázek, které tato tematika podle názoru odborníků při rozvoji pohraničí zaujímá. Kvůli hierarchii příslušnosti dopravního plánování je vliv regionálních nositelů rozhodování na velkoplošná dopravní spojení jako panevropské nebo spolkové silnice marginální. Přesto se rýsuje i na malém prostoru množství možností spolupráce. A tak můžeme již určitou dobu nalézat v příměstské osobní dopravě úspěch slibující kooperační projekty (m.j. EgroNet), jejichž prosazení popř. výstavba však vyžadují připravenost dalších dopravních prostředků a optimalizaci přeshraničního sladění. Mimo to mohou mít tzv. měkká opatření – jako lepší informační nabídky nebo zvýšení jazykové kompetence ze strany servisního personálu – pozitivní vliv na čerpání přeshraničních nabídek na příměstskou dopravu. Takové a podobné pobídky konečně vedly k rozmanitým možnostem styku pro vypracování konkrétních projektových skic ve studentských workshopech.

Další oblasti, ve kterých by měla podle názoru dotazovaných ještě intenzivněji podporována přeshraniční spolupráce, zahrnují kulturní aktivity (5,8%), lepší vzájemnou informovanost a komunikaci (4,7%) tak jako regionální plánování (4,3%). Celkově potvrzuje výsledek dotazování expertů, že by navazovali při budování budoucích kooperačních polí na jmenované silné a slabé stránky z jejich strany. Toto je zároveň důkazem, že dotazovaní přednostně usilují o provázání regionálních zdrojů, aby společně dosáhli odbourání regionálních deficitů a využití vnitřního potenciálu v německo-českém pohraničí.

Rozhodující roli při faktickém prosazování a pro úspěch přeshraničních opatření však hrají aktivisté, kteří vystupují jako iniciátoři projektu nebo jeho nositelé. Často se v této souvislosti objevuje výtky, že jsou to stále tytéž obzvláště angažované osoby popř. instituce, které společně s příslušnými sousedy prosazují tyto záměry. Z tohoto důvodu byli dotazovaní žádáni, aby jmenovali osoby a zařízení, které by se podle jejich názoru mohli ještě silněji zapojit do aktivit tohoto typu. Protože je v současnosti počet aktivistů obecně ještě srovnatelně malý, mohly by být získáním většího okruhu iniciátorů a partnerů projektů vytvořeny nové impulzy.

Tak jako v oblastech spolupráce zaujímají u aktivistů s 16,1% první místo hospodářsky zaměřeni zástupci. Toto by mohlo být hlavně proto, že se přeshraniční angažovanost realizuje většinou stranou veřejnosti, a proto je zřejmě vnímána méně. Bez ohledu na to nabízejí kontaktní místa průmyslové a obchodní komory řadu informací jako základ pro budování vztahů v hospodářské oblasti. Přitom by se mělo usilovat o další prohloubení hospodářských fúzí v německo-českém pohraničí, aby se region etabloval jako atraktivní hospodářské místo a aby se dlouhodobě odbourávaly doposud existující disparity.

Zvláštní váhu přičítají dotazovaní politické rovině. Tak se objevují mezi nejčastějšími odpověďmi komunální politici (15,6%), zástupci regionálních správních zařízení (8,5%), političtí nositelé rozhodnutí obecně (3,8%), kteří by se měli angažovat v přeshraničních záležitostech na vysoké úrovni. V komunální oblasti, kde jsou motivy spolupráce často orientovány problémově a na image, vytvářejí rozhodující kritéria prostorová vzdálenost od hranice tak jako finanční a personální kapacity. Ale také (zemské-)kraje a (správní-)okresy mohou prostřednictvím užšího (strategického) partnerství aktivně spoluutvářet přeshraniční rozvoj a návzájem ze spolupráce profitovat.

Stejně vysokou hodnotu zaujímají jako kooperační partneři pro dotazované aktivisty v pohraničí s podílem 14,7% zástupci vzdělávacích zařízení. Ke kompetenčním polím nositelů vzdělání patří mimo jiné podpora jazykových znalostí, které jsou experty jmenovány jako nejvýznamnější přeshraniční opatření. Kromě toho je navrhováno další provádění rozmanitých výměnných programů, aby se otevřela cesta k vyrovnání vzdělávacích struktur a vzájemnému uznávání diplomů i vysvědčení.

Nakonec dotazovaní vidí jako důležité aktéry při přeshraniční spolupráci také obyvatelé sasko-německého pohraničí (10,9%); v neposlední řadě proto, protože je často vytýkáno jejich nepatrné zapojení popř. nezájem o svoje sousedy. Bez zapojení místního obyvatelstva ovšem nemůže vzniknout celkově žádná propojenost s pohraničním regionem. Přitom je třeba

uvážit, že rámcové podmínky pro navýšené přeshraniční aktivity jsou často nevýhodné. Informace k přeshraniční projektům, které by měly budit zájem o sousední zemi, nejsou opakovaně v médiích prezentovány dostatečně, aby je zaregistrovala širší veřejnost. Mezilidské přibližování ve zkoumané oblasti stále představuje s ohledem na desetiletí trvajících fyzické oddělení a historickou zátěž zdlouhavý proces. Právě proto by mohli být občané pro dotazované experty- vedle politiků a podnikatelů – důležití jako aktéři. V tom spočívá skutečnost, že tyto přeshraniční nabídky jsou vnímány a tímto způsobem se starají o pozitivní regionálně ekonomický a sociálně kulturní vývoj.

Projektové nápady pro další pozitivní vývoj německo-českého pohraničí

Dotazování odborníků v německo-českém pohraničí na jejich hodnocení budoucího vývoje regionu posloužilo na jedné straně ke zmapování potenciálu a stále ještě existujících překážek rozvoje z hlediska bezprostředně zúčastněných, na druhé straně měly zjištěné výsledky vytvořit základ pro jednací doporučení ve smyslu optimálního využití regionálních silných stránek. Pozadím těchto úvah je skutečnost, že výsledky dotazování samy o sobě ještě nestačí jako na praxi orientovaný návod pro ty nositele rozhodnutí, kteří působí v pohraničí nebo se chtějí aktivně zapojit.

V rámci budoucí studie byly proto v německo-českém pohraničí provedeny dva studentské workshopy, v nichž účastníci vypracovali konkrétní projektové návrhy. Zadáním přitom bylo, sestavit kreativním a inovativním způsobem nápady, které posunou hraniční region v jeho vývoji vpřed a které by byly fakticky proveditelné ve stejné míře za v té době daných předpokladů. Nicméně mají jistý experimentální charakter, protože zúčastnění studenti byli poprvé konfrontováni s kladením otázek tohoto typu. Je proto třeba zohlednit, že se u definování nositelů projektu a projektových partnerů jedná o první návrhy, které by musely být při skutečném prosazení v určité době konkretizovány a přizpůsobeny vždy místním podmínkám.

Centrálním kritériem pro vypracování projektových nápadů je jejich přeshraniční záběr. Tento dbá na jedné straně cíle společného prosazování, přičemž je zaručeno, že obě strany budou z odpovídajícího opatření ve stejné míře profitovat a zároveň se vytvoří základna pro silnější spolupráci na osobní a institucionální úrovni. Navíc odpovídá takový způsob postupu také novým předpokladům pro podporu programu Cíl-3 evropských strukturálních fondů, které předvídají ještě užší formální spolupráci kooperačních partnerů na obou stranách hranice.

Celkově se studenti zabývali ve workshopech tematickými oblastmi jako obyvatelstvo, doprava průmysl/živnost, vzdělání/kultura, turistika, stejně jako institucionální přeshraniční spolupráce. Tyto vyplývají z odpovědných vzorů expertního dotazování na silné a slabé stránky hraničního regionu tak jako na možné oblasti spolupráce s ohledem na prováděné aktivity a zúčastněné aktéry. Následující prezentuje v příkladech ke každému tematickému komplexu projektový návrh, který byl vypracován ve workshopech:

Projekt „Obyvatelstvo“ : „Pohraničí –úřad práce“ / „Německo- český pohraniční tým“
Popis projektu <ul style="list-style-type: none"> ▪ vytvoření speciálního oddělení německé agentury práce a českého úřadu práce ▪ bude se zabývat: <ul style="list-style-type: none"> - zprostředkováním německých a českých žadatelů o práci vždy do jiné země - datová banka „Německo-český slovník povolání“ - posílením zprostředkování sociálních povolání, protože se jejich potřeba bude v budoucnu zvyšovat - právním poradenstvím→ především ve se zřetelem na zvláštní situaci v pohraničí
Cíle projektu <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zlepšení zprostředkování zaměstnanců v česko- německém pohraničí ▪ Zvýšení spolupráce na německo –českém pracovním trhu
Realizátoři projektu <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zemské pracovní agentury Sasko a Bavorsko ▪ Úřady práce českých okresů
Projektoví partneři <ul style="list-style-type: none"> ▪ Podniky v pohraničí, soukromí zprostředkovatelé práce, obce
Projekt „Doprava“: přeshraniční úřad pro dopravní plánování
Popis projektu <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zřízení úřadu k analýze, plánování a provádění silničních a traťových stavebních opatření ▪ sladění různých příslušných míst s vlastními pracovníky a vlastním rozpočtem ▪ stálé rozběhové místo pro dopravní otázky v pohraničí na místní a regionální úrovni
Projektové cíle <ul style="list-style-type: none"> ▪ Spolupráce příslušných německých a českých okresů a jejich úřadů ▪ Podpora a pomoc lokálním stavebním opatřením v oblasti dopravy pro propojení pohraničního regionu ▪ zlepšení lokálních a regionálních dopravních spojení
Realizátoři projektu <ul style="list-style-type: none"> ▪ konzultanti (popř. obecně prospěšné s.r.o.) ▪ (registrovaný/é) spolek
Projektoví partneři <ul style="list-style-type: none"> ▪ saské a bavorské ministerstvo hospodářství (odd. dopravy), české ministerstvo dopravy , obce v pohraničí

Projekt „Průmysl a živnost“: zavedení označení „Egrensis“
Popis projektu <ul style="list-style-type: none"> ▪ Spolupráce českých a německých výrobních firem (např. v oblasti výroby skla , křišťálu a keramiky)
Projektové cíle <ul style="list-style-type: none"> ▪ Stoupající obrat prostřednictvím společného prodeje ▪ Etablování značky uvnitř a vně regionu
Realizátoři projektu <ul style="list-style-type: none"> ▪ Firmy na německé (především severovýchodní Bavorsko) a české straně (především Karlovy Vary/Karlsbad)
Projektoví partneři <ul style="list-style-type: none"> ▪ euroregiony, spolky, IHK und HWK/hospodářské a obchodní komory

Projekt „Vzdělání a kultura“: Východní popový festival
Popis projektu <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mladé skupiny získají možnost zúčastnit se přeshraniční soutěže kapel ▪ Různé akce, při kterých hodnotí kapely porota a publikum ▪ Jako místa konání se střídají německé a české obce ▪ Další postup se řídí odezvou (na české a německé straně)
Projektové cíle <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aktivizace mládeže v pohraničí, němečtí a čeští mladiství se scházejí, poznávají se a společně se činí ▪ Regionální identifikace se uskutečňuje cíleným výběrem různých míst konání ▪ Zapojena jsou obzvláště stranou položená místa pohraničí
Realizátoři projektu <ul style="list-style-type: none"> ▪ Iniciované německo-české fondy ▪ EU (podpora kultury)
Projektoví partneři <ul style="list-style-type: none"> ▪ m.j. euroregiony, podpůrný spolek IDOR – registrovaný spolek, sponzoři

Projekt „Turistika“: Jídelní lístek ke stažení
Popis projektu <ul style="list-style-type: none"> ▪ Překlad typických regionálních jídel do příslušného jazyka a nabídka k jejich stažení na internetu
Projektové cíle <ul style="list-style-type: none"> ▪ Poskytnutí pomoci pro německé a české hostinské při vytváření jejich jídelního lístku ▪ Výhodná možnost k zavedení dvoujazyčných jídelních lístků ▪ Vylepšený servis pro zahraniční návštěvníky
Realizátoři projektu <ul style="list-style-type: none"> ▪ Je třeba iniciovat zastřešující označení „německo-česká turistická síť“
Projektoví partneři <ul style="list-style-type: none"> ▪ Turistická centra, jazykové školy, tlumočníci, euroregiony

Projekt „Přeshraniční spolupráce“: Před / mezifinancování malých projektů peněžními ústavami
Popis projektu <ul style="list-style-type: none"> ▪ nynější problém: předfinancování přeshraničních záměrů širiteli projektu; zpětná úhrada vzniklých nákladů po ukončení projektu → to znamená, že náklady musí realizátor projektu nejprve uhradit sám ▪ Návrh: peněžní ústavy budou ochotné předfinancovat náklady pro přeshraniční záměry ▪ Poskytnutí výhodné úrokové sazby; možné varianty: <ul style="list-style-type: none"> - Společná ofenzíva peněžních ústavů sídlících v pohraničí - Obvlášt' takových peněžních ústavů (např. spořitelny, lidové banky), které splní veřejnou zakázku - Zohlednění vyplácení úroků v rámci zúčtování podpůrných prostředků
Projektové cíle <ul style="list-style-type: none"> ▪ Senzibilizace dodatečných navrhovatelů malých projektů ▪ Výhodnější realizační možnosti přeshraničních záměrů ▪ zjednodušení způsobů zúčtování
Realizátoři projektu <ul style="list-style-type: none"> ▪ Realizátoři malých projektů
Projektoví partneři <ul style="list-style-type: none"> ▪ Peněžní ústavy (např. spořitelny, lidové banky, soukromé banky)

Odborné vědecké poznatky a na praxi orientované obchodní přístupy

Výsledky této předložené studie k německo-českému pohraničí znovu na základě analýzy dosavadních zkoumání (odborná literatura) a aktuálních názorových obrazů (dotazování expertů) demonstrují, že regionu musí být dlouhodobě věnováno více pozornosti jak z vědeckého tak z praktického hlediska, aby mohl být zajištěn jeho pozitivní vývoj.

Výhodné výchozí body pro přeshraniční jednání při zvládání problémů a čerpání potenciálu ukazují získané poznatky především, že regionální rozdíly v několika oblastech nejsou vůbec tak silně výrazné, nýbrž se stav věcí v mnohých ohledech navzájem podobá. To lze také poznat v následujících přehledných zobrazeních, ve kterých jsou shrnuty příležitosti a problémy, které vyplývají ze silných a slabých stránek pohraničí. Vedle regionálně specifických aspektů se tady uvádějí také společné pod názvem „německo-české pohraničí celkově“, které otevírají obzvláště možnosti pro další přeshraniční iniciativy.

Rozvojové příležitosti německo-českého pohraničí

Německo-české pohraničí celkově

- Znovuzískání socioekonomické centrality rozšířením EU na východ (2004) a přistoupení Česka k Schengenské smlouvě (2008)
- Získání na významu na rozhraní mezi Východem a Západem
- Citelné vylepšení ekologických poměrů jako základny pro turistickou atraktivitu
- Společná výstavba přeshraniční turistické infrastruktury jako hospodářského faktoru hodného zmínky
- Zvýšení hospodářského stupně propojení zřízením podnikatelských kooperací ke zmírnění intraregionálního konkurenčního tlaku
- Posílení výhody místa kvantitativní výstavbou a kvalitativním vylepšením dopravní sítě
- Zlepšení přeshraniční příměstské dopravy (např. EgroNet) k uskutečnění popř. zintenzívnění výměnných vztahů v malém prostoru
- Rozšíření spektra úkolů euroregionů vytvořením koordinační platformy pro přeshraniční projekty/iniciativy
- Urychlení vypracování a prosazení přeshraničních opatření
- Stálé srůstání v globálně konkurence schopný region v Evropě propojením vývojových silných stránek a společné sestavení dlouhodobě založených plánovacích konceptů
- Zmenšení konkurenčního myšlení s postupným odbouráváním regionálním disparit, nivelizací stupně blahobytu

Bavorská část pohraničí

- Relativní hospodářská síla
- Dobré dopravní spojení sever-východ
- Rozmanitost profesí s převážně flexibilní a většinou inovativní KMU
- Vysoká úroveň vzdělání a kvalifikace
- Srovnatelně výhodná finanční situace
- Stupňování schopnosti konkurence regionálního hospodářství prostřednictvím strategických kooperací s podniky na české straně

Saská část pohraničí

- Snaživá hospodářská centra modernizací hospodářské struktury a nových osídlení
- Uvědomění si industriální tradice
- Vysoká výzkumná a inovativní činnost
- Vysoká vzdělanostní a kvalifikační úroveň (především v technické oblasti)
- Nadprůměrně vysoká podpora (solidární příspěvek, EU-podpůrné programy)
- Modernizace dopravní infrastruktury v důsledku znovu sjednocení Německa

Česká část pohraničí

- Atraktivní místo pro investice s nižšími pracovními a sociálními náklady
- Výhodné rozvojové vyhlídky na maximální podporu od EU- od 2007 do 2013
- Kontinuální zlepšení podmínek životního prostředí
- Reaktivizace turistického potenciálu (lázeňství, středohoří)
- Dobré znalosti německého jazyka
- Výhodná struktura obyvatelstva
- Postupná modernizace regionální hospodářské struktury investicemi ze zahraničí, vědeckým a technologickým transferem

Problémy v rozvoji německo-českého pohraničí

Německo – české pohraničí celkově

- Informační a komunikační deficit co se týče plánování/opatření/kooperací důležitých pro pohraničí
- Částečná inkompatibilita správních struktur
- Nedostatečné čerpání kooperčního potenciálu
- Nedostatečná koordinace/propojení přeshraničních projektů/iniciativ
- Nízká míra trvalosti přeshraničních projektů/iniciativ
- Nebezpečí přibývající periferizace popř. degradace na tranzitní region
- Konkurenční myšlení na základě vytvořených regionalních disparit
- Částečně nevýhodné dopravní spojení
- Nadregionálně malý stupeň známosti popř. negativní image
- Stále existující jazyková bariéra
- Trvalost předsudků ze strany obyvatelstva popř. chybějící vzájemný zájem
- Chybějící prioritizace přeshraničního vývoje ze strany politiky a jiných činitelů
- Vysoká závislost realizátorů projektů na podpůrných prostředcích

Bavorská část pohraničí

- Vysoké náklady na mzdy a výrobu
- Tlak na přizpůsobení starých podniků (např. textil, porcelán, sklo)
- Chybějící dopravní infrastruktura Východ-Západ
- Krátkodobý pokles možností podpory
- Malá znalost češtiny
- Stagnující počet obyvatelstva

Saská část pohraničí

- Negativní vývoj obyvatelstva (nízká porodnost, přestárlost, vystěhovávání)
- Nadprůměrně vysoký počet nezaměstnaných
- Očekávaný střednědobý nedostatek odborníků
- Nepatrné znalosti češtiny
- Dlouhodobý pokles možností podpory
- Stagnující počet nových osídlení

Česká část pohraničí

- Vysoká potřeba sanačních prací (m.j. v dopravní a technické infrastruktuře)
- Špatné finanční vybavení obcí → menší vyjednávací prostor, hospodářské slabiny (zastaralý průmysl, nízká produktivita práce)
- Očekávaný střednědobý nárůst nákladů na mzdy, spojený s přesunutím výroby na Východ
- Nutnost dohonit vývoj v oblasti moderního správního managementu
- Částečně negativní dopady zahraniční nákupní turistiky
- Problémy s image

Do jaké míry jsou vůle k přeshraniční spolupráci a prozíravost aktérů při řešení existujících problémů a využití daných šancí slučitelné s vlastními často krátkodobě stanovenými cíli, můžeme odhadnout jen těžce. Mnohé závisí na úspěchu strategií řešících konflikty příslušné kooperační oblasti stejně jako ochoty angažovat se u jejich aktérů. Protože z předloženého

výzkumu vyplynul široký souhlas pro společný popř. alespoň sladěný postup, je třeba hodnotit výchozí pozici pro trvale vysokou angažovanost jako výhodnou. Nehledě na to existují pořád četné nedostatky při procesech plánování a prosazování, jejichž odstranění by mohlo výrazně zvýšit efektivitu a trvalost přeshraničních iniciativ.

Jakým způsobem by se toto mohlo uskutečnit, lze zodpovědět s pomocí výsledků dotazování expertů a studentských workshopů. Tyto obsahují výchozí body, jejichž podstatné závěry jsou na následující straně předloženy v komprimované podobě. Rozhodujícím činitelům německo-českého pohraničí mají sloužit jako orientace pro jejich aktivity v budoucnu.

Jednací doporučení

- Kontinuální, sladěná výstavba přeshraniční dopravní infrastruktury ke zvýšení místní kvality celého pohraničí
- Silnější uvědomění si vnitřního regionálního potenciálu pro lepší využití a propojení (m.j. turistická atraktivita ve formě krajinné krásy a kulturní rozmanitosti; industriální tradice a know-how) ke kompenzaci strukturálních deficitů
- Posílení struktury KMU (malé a střední podniky) jako páteře regionálního hospodářství za současného osídlení „global players“ k získání dalších zahraničních investic
- Umožnění jednoduššího a rychlejšího přístupu k podpůrným prostředkům (obzvláště pro KMU a malé realizátory projektu s malým vlastním kapitálem) ke zvýšení přeshraniční angažovanosti
- Posílení zapojení soukromého hospodářství jako „sponzora“ přeshraničních aktivit ke zmenšení závislosti na podpůrných prostředcích EU
- Posílení euroregionů v jejich funkci informační a koordinační platformy pro přeshraniční aktivity k lepšímu propojení projektů a aktérů, prezentace příkladů dobré praxe a zabránění křížení se opatření
- Posílená veřejná práce přeshraničně činných organizací/projektových iniciátorů (rozvoj přeshraniční Corporate Identity), vzbudit větší zájem a angažovanost v širších vrstvách obyvatelstva i přispět ke zlepšení regionální image
- Zajištění silnější závaznosti a větší kontinuity přeshraničních rozvojových konceptů s pravidelným monitoringem k homogenizaci plánování a zabránění periferizaci regionu
- Zintenzívnění spolupráce mezi realizátory vzdělání a regionálním hospodářstvím, m.j. k otevření rozmanitých pracovních možností pro mladé odborníky v pohraničí
- Podpora jazykových kompetencí v přeshraničně činných institucích/podnicích a tím zlepšení komunikace a také posílení vědeckého a technologického transferu
- Silnější pozornost aspektu trvalosti při prosazování projektů, popř. včasné vypracování strategií dalšího rozvoje k zajištění dlouhodobě pozitivních účinků
- Zohlednění rovnoprávnosti partnerů při přeshraničních opatřeních/kooperacích, aby se závčas předešlo konkurenčnímu myšlení a zajistil prospěch pro obě strany hranice – jako základ pro další přeshraniční angažovanost

Tento výčet si nemůže činit nárok na úplnost. Na to jsou ovlivňující faktory a příslušné výchozí pozice uvnitř německo-českého pohraničí příliš rozdílné. Přesto reflektují jednací doporučení ty aspekty přeshraniční spolupráce, které doposud nebyly dostatečně zohledněny a měly by být více brány v úvahu při realizaci budoucích opatření, aby se zvýšil stupeň jejich účinnosti.

Celkově výzkum ukázal, že existuje prostor pro kontinuální zlepšení rozvojových příležitostí v mnoha oblastech s pomocí přeshraničních projektů a realizátoři rozhodnutí se opravdu hodlají angažovat i v budoucnu. Je však třeba stanovit cíle realisticky s ohledem na problémy, které se musí řešit dlouhodobě, a vyvarovat se vysokých očekávání úspěchu, abychom se vyhnuli možným frustracím. Nejlepší jsou pro to vhodné přehledné pracovní kroky a dlouhodobě založené koncepty, přičemž je třeba dávat pozor na to, aby tyto nezůstaly vězet v přípravné nebo plánovací fázi, ale aby se v krátké době skutečně prosadily. Efektivita by měla být v pravidelných odstupech kontrolována a při případných změnách rámcových podmínek prováděna korektura odpovídajícího opatření, aby užitek přetrval delší dobu. Jen tak se podaří, natrvalo zmenšit v současnosti ještě existující regionální disparity mezi jednotlivými částmi oblastí německo-českého pohraničí a v budoucnu dosáhnout stejnorodého regionálního vývoje.